

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א

מעמד הר סיני

משא הכנה למתן תורה מרבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

נמסר בהיכל ישיבת פונביז' – יום ג' ג' סיון תשפ"ו

תורה, וכפי שאומרים בהגדה של פסח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה", ומבואר שיש מעמד הר סיני שהוא לא קבלת התורה. ולדעת הרמב"ן קאי האזהרה ד"רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" על מעמד הר סיני, וענין המעמד הוא ה"קולות וברקים האש הגדולה וקול השופר החזק מאד".

ועניינו של המעמד מבואר בפסוקים (שמות י"ט ט'): "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם", ושם (כ"י ז') "ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו".

הדבר הראשון הוא "אמונה", ולא רק ידיעה שכלית, אלא אמונה חושית ע"י ה"ידיעת היום והשבות אל לבבך", ולאחריו מגיע ה"לנסות אתכם", דהיינו לרומם את ישראל, ומזה מגיעים ל"יראת שמים" שהוא מה שנאמר "ובעבור תהיה יראתו על פניכם".

ולפי פשוטן של דברים מעמד הר סיני היה בבחינת הקדמה והכנה למתן תורה, ויראת שמים גם היא הכנה לקבלת התורה.

אך באמת נראה שלא כך הוא, וזה יותר מאשר הכשר לקבלת תורה, אלא שיראת שמים היא האמצעי ע"י ניתן לקבל תורה, וכך מבואר בברייתא המובאת בגמ' ברכות דף כ"ב א': דתניא "והודעתם לבניך ולבני בניך" וכתוב בתריה "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב" מה להלן

יום ו' בסיון הוא חג השבועות "זמן מתן תורתנו", זמן מתן תורה כולל כמה דברים, זה הזמן שהקב"ה לימד את התורה לכלל ישראל, שכן בעשרת הדיברות כלולה כל התורה כולה, שתי דברות שמעו ישראל מפי הגבורה והבינו הדברים כמשה רבינו, כי אז היו בדרגה גבוהה, ושמנה דברות שמעו מפי הגבורה ולא הבינו, ומשה רבנו תרגמה להם, וכמו שכתב הרמב"ן.

אכן מלבד זאת במתן תורה נעשה גם שינוי בבריאה כולה, והעולם שקודם הדיבור ועולם שלאחר הדיבור שתי עולמות הם, עולם בלי תורה ועולם עם תורה אלו שתי עולמות.

וגם בתורה עצמה נעשה שינוי גדול ביום זה, שעד יום זה היתה תורה בשמים וביום זה הורידה משה לארץ, החק ש"לא בשמים היא" נעשה בו ביום, וביותר שביום זה הגיעה התורה, שהיא מציאות רוחנית כשאר האופנים והשרפים, לשלימותה ותכליתה, שכן כל בריאתה של תורה היתה למען ילמדוה ישראל, ובנפש החיים פירש שזהו הענין של לימוד "לשמה" - לשם התורה, היינו שלימותה ותכליתה.

וכמו כן ביום זה עם ישראל באו בברית עם הקב"ה, כפי שנאמר "היום הזה נהיתה לעם", כל זה כלול במתן תורה וע"ז קאי מה שאנו אומרים "זמן מתן תורתנו".

אמנם מלבד כל זה חג השבועות הוא "היום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב", זהו יום של "מעמד הר סיני", שלכאורה הוא ענין בפני עצמו בלא קשר לעצם המתן

באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה ברתת ובזיע, וכתבו חכמי האמת שזו ילפותא היאך תהיה צורת לימוד התורה, שהיא כדרך שהיה במעמד הר סיני מתוך ה"יראת שמים" שהגיעה ע"י הקולות וברקים, ונאמר כאן כי מוטלת החובה עלינו להעמיד את לימוד התורה שלנו באותו הציור של מתן תורה, ויש חובה של דימוי לימוד תורה למתן תורה, והאימה והיראה והרתת והזיע הם הם הדימוי הזה.

ונמצא שהקשר של מעמד הר סיני ללימוד התורה שניתנה בסיני אינו קשר של "הכנה והכשר", אלא קשר מציאותי, שכך היא החפצא של לימוד התורה, כעין הלימוד שהיה יחד עם מעמד הר סיני, דהיינו שתוך כדי הלימוד ממשיך עליו "יראת שמים", [ואילו היה מעמד הר סיני ביום קודם לקבלת התורה הרי גם אם כבר רכשו את כל המעלות שמעמד הר סיני מביא, מ"מ אם היו צריכים לקבל תורה למחרת היה צריך שוב מעמד הר סיני כדי ללמד התורה מתוך מעמד הר סיני].

וכדי להמחיש את הדברים נשתמש במשל גשמי, למה הדבר דומה לאדם שביקש להכין לעצמו צלחת מרק, הוא ניצרך לכמה כלי הכנה, סיר צלחת וכף, הסיר והצלחת הם הכשר לאכילת המרק, הכף היא לא רק הכשר אלא אמצעי שעל ידה הוא אוכל, וכמו"כ יראת שמים אינה רק מבשירה את האדם להיותו מקבל תורה אלא היא אמצעי שע"י לומדים תורה.

ולפי"ז יבואר מה דאיתא במשנה באבות "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'", ולכאורה מה מקום יש להזכיר את "סיני", והרי עיקר הלימוד במשנה הוא את סדר הקבלה והמסירה, והיה צריך לומר משה קיבל תורה מהקב"ה ומסרה ליהושע, וסיני זהו רק המקום שם ניתנה תורה ומה ענין להזכיר זאת במשנה, אכן להנ"ל מבואר היטב שהכוונה בזה שמשה קיבל תורה ע"י המעמד שבהר סיני וכפי שנתבאר.

אלא שצריך ביאור היאך שייך שיתקיים הדמוי הזה בלימוד לדורות, הרי כדי להגיע ל"יראת שמים" היו צריכים את הקולות וברקים, והיאך יתקיים זה בלא קולות וברקים. אלא שדבר זה יתבאר ע"פ יסוד שכתב ר' אהרן קוטלר זצ"ל, ששאל מדוע אין מצוה מיוחדת זכר למעמד הר סיני כדרך שיש כמה מצוות זכר ליציאת מצרים, וכתב שמעמד הר סיני נקבע בתורה עצמה, שה"קול גדול" שלא יסף היינו "לא פסק" מפני שהוא נקבע בתורה, ויש לסייע לדבריו מהזוהר שהביא בנפש החיים שער ד' פי"ד: "האי מאן דאישתדיל באורייתא כמאן דקאים כל יומא על טורא דסיני לקבל אורייתא".

ונמצא שהלומד תורה בעצם לימודו ממשיך עליו "יראת שמים", שהיא האמצעי לזכות לתורה, שכן בתורה עצמה

נמצא כל מה שהיה במעמד הר סיני.

ועפ"י המהלך הזה שבתורה נגזז המעמד הר סיני יתבאר דברי הרמב"ם בסהמ"צ עשה ה': "ולעבדו" זה תלמוד, ואמרו עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו, עבדהו במקדשו פירש הרמב"ם שזו תפילה, והנה על תפילה אמרו "ולעבדו בכל לבבכם" איזו היא עבודה שבלב זו תפילה, אכן אם הרמב"ם מפרש שה"לעבדו" קאי גם על תלמוד תורה לכאורה לא מתאים ע"ז "בכל לבבכם", שכן תלמוד זו עבודת המח והשכל ולא עבודת הלב, ואכן הרמב"ם פי' ש"עבדהו בתורתו" היינו במצוות שכתובות בתורה, אכן להנ"ל מתבאר היטב שבלימוד תורה יש עבודה שבלב, שכן בתורה ישנם הגילויים של מעמד הר סיני שזה כולל אמונה, יראה, ודבקות שכולם עבודת הלב הם.

והנה יש שהקשו על הרמב"ם שכתב שהלאו ד"השמר לך פן תשכח וכו'" קאי על מעמד הר סיני, מהא דאיתא במשנה באבות "כל השוכח דבר אחד מתלמודו מתחייב בנפשו שנא' השמר לך פן תשכח", וא"כ מבואר שהאיסור הוא על שכחת גוף הלימוד ולא על מעמד הר סיני, אכן להנ"ל אתי שפיר, כיון שמבואר שם במשנה שאינו חייב אא"כ מסירם מלבו שנאמר "פן יסורו מלבבך", ודבר זה קשה להבין לפי שיטת הרמב"ם שקאי על זכירת מעמד הר סיני היאך שייך להסיר מלבו, הרי אם שכח הרי "תקפה עליו", ואם זוכר הרי זוכר, אלא דבר זה מתקיים כאשר מסיר תורה מלבו, שבזה הוא גם מסיר את הגילויים של יראת שמים הנמצאים בתורה, ובזה הוא עובר על "פן יסור" מעמד הר סיני.

ונמצא שהבא ללמוד תורה, בב"א באים לו הגילויים של מעמד הר סיני ועי"ז הוא לומד, אמנם נראה שבפשוטם של דברים זה חשיב "מתעסק" אצל היראת שמים, ובכדי שלא יהיה בגדר "מתעסק" על ענין היראה, חייב אדם להיות מודע לזה שע"י התורה נמשכת עליו יראת שמים, וכך כותב הנפש החיים בריש פרק ז' (בשער ד): ולזאת ראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד, "להתחשב מעט עם קונו יתברך שמו בטהרת הלב ביראת ה'", והפירוש המעשי של ה"להתחשב מעט עם קונו" מבואר במסילת ישרים פי"ט, וז"ל: הנה עיקר היראה היא יראת הרוממות שצריך האדם לחשוב בעודו מתפלל או עושה מצוה, כי לפני מלך מלכי המלכים הוא מתפלל או עושה המעשה ההוא, והוא מה שהזהיר התנא וכשאתה מתפלל דע לפני מי אתה מתפלל, עכ"ל.

ומה טוב היה שכאשר חבורתא תחל ללמוד יזכירו זה לזה שהלימוד הוא לכבוד השי"ת ובזה יתקיים מה שלמדנו בדברי הנפש החיים שצריך "להתחשב עם קונו" קודם הלימוד, ובכך יזכו ללמוד התורה כדמוי נתינתה בסיני, כי"ר.